

Pridplata, na ciju god 3 for., na pol god 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
Za Srbiju 30, 15, 7 1/2 groša. Izlazi svake Nedjelje jedanput.

Pisna svakoversna predmeta molimo na uredništvo uputiti.
Neprijateljima neprimamo.

God. II. U Kalači

U Četvrtak 18. Svibnja 1871.

Broj 20.

Posli mira nimačko-francuskoga.

III.

Francuska se je lakomisleno bacila u ovaj rat protiv neprijatelja jačega od sebe, šta više, ako hoćemo pravedni biti moramo reći, da je ona upravo ovaj rat i izazvala; jer ako ga je Napoleon i upotriebio, da odoli željama zemlje za slobodom, davši uzrujanome narodu istim ratom novu odušku — udaru liberalne partije, koja je već na njega zamanula bila, drugi pravac, to je opšte poznato, da je cila zemlja oduševljeno primila objavu rata, i da se protiv istoga nijedan glas, osim Tijerovog, čuo nije, šta više i sama livica, sam Gambeta ga odobravaše.

I Francuska je zato ljuto kaznjena. Ona je pala, kao što ridko koji narod pade — bezprimerno, strašno!

Nada da će se narod taj ikada podići, kod mlogi je, kao što već gori rekosmo, uzdrmana; al — plemnite duše — koje viruju u promisao božiju, koja viri iz svakog kutića povistnice, koja se manifestuje sjajno i silno u životu svakoga naroda — uvirene su, da ta promisao neće pustiti, da padne u ništavost takav narod, kao što je francuski; da nestane sa pozornice svita narod, koji je baš na istoj jedan od najplemenitijih boraca, koji je krv svoju za cilo covištvo lio, prolivajući je za svotu slobodu, bratstvo i jednakost!

Francuska je pala — al će se podići. To treba prid očima da držimo.

Al to podizanje lagano će ići, dugo će vreme pro-

ći, dok Francuska opet ojača; te treba i ovo da uzmemo u kalkul (račun) političan, i da se pitamo šta valja nama, to jest Magjarskoj, a budući, da sada u istoj ne obzirujući se na druge narode, koji pod ovom krunom žive, samo magjari vladaju, šta valja — magjarima raditi: da ovu zemlju od opasnosti, koja joj grozi, uklone; sebe a i nas od opasnosti, koja nam svima prići, spasu.

Jer s' otim treba da su Magjari na čisto, da su oni slabi i nejaki, da sami ovu zemlju brane, — da se samo u skupu i slogi sa drugim narodima ove krune održati mogu, da bez njih ili protiv njih radeći sigurna propast i njih i nas čeka!

Situasija (nacrt) Evrope posli rata nimačko-francuskoga daje se u kratko ovako obilježiti, jer htiti to podrobno razvijati, iziskivalo bi prostora, koji prilazi daleko granice ovoga lista, a i članka. Evropa se predstavljja, tako reći, za sada samo u dvima silama: u Nimačkoj u prvom redu, u Rusiji u drugom; jer Francuske zadugo vreme biti neće. — Engleska se je povukla sasvim sa politične pozornice, Austrija je iznutra u stanju prilično traljavom, te i spolja velikog uvažanja nema, što je sa svojim fiaskom u londonskoj konferenciji dosta žalosno i posvidočila, Tursku nebi tribalo ni spominjati, kraj svega toga, što je uzvišen diplomatski kalkul grofa Bajsta, a osobito grofa Andrašije u istoj dešperatnog saveznika tražio, i onaj put u Egipat udesili, koji je sve narode kršćanske u Turskoj jako ogorčio, a Tursku — hoće te li virovati! — ipak zadobio nije, jer Padiša sada zaštite ne traži pod krili dvo-

glava orla austriskog, već se baca u ledena naručja Moskova.

I te dvi jedine sile u Evropi neprijatelji su naši.

Nimačka, koja za ujedinjenjem svijuh Nimačah teži, neprijatelj je Austrije, jer pod krunom habsburškom ima zemaljah nimačkih.

Rusija, koja je istakla zastavu Slavenstva — jer ujedinjenje Nimačke pokrenulo je i težnju, da se sve Slavenstvo ujedini — neprijatelj je Austrije i Magjarske, jer u obojima ima mlogo naroda slavenskoga.

A što je još nezgodnije : dva ta silna neprijatelja u tisonom su prijateljskom odnošaju, i podpuno sporazumljenje medju njima vlada; a da se to i naše kože tiče, ko još može posumnjati?

Čeljust je otvorena!! I ako se mlogo koješta osobito od strane magjarske vlade ne promine, jer priko u Austriji drugim i boljim putem počese već da koračaju tražeći naslona i u slavenskim plemenima, malo te nas neće i — progutati!

Zato „Caveant Consules...!“ Manite se, braćo Magjari, tražiti alijansijah (svezah) izvan zemlje, jer takovih za vas nema, kad pustiste, te Francuska pade : nego tražite iste u samoj zemlji vašoj te i našoj.

Zadovoljite sve narode bez razlike narodnosti, omilite im domovinu ovu, pa će istu i oni, kao i vi do poslidnje kapi krvi braniti.

Dižite duševno i materijalno sve narode jednako, da vam saveznici umni i kripki budu.

Dajte im što više slobode da kao narod živiti i razvijati se mogu; pa se ne bojte, da ćedu oni ikada htiti turiti glavu pod ma čiji, bio to nimački ili ruski jaram.

Vi ne dižete materijalno, a ni duševno zemlju ovu kao što bi tribalo.

Zakon o „municipijama i obštinama“ pripričuje na misto da razvija slobodno autonomno kretanje. Zakon o „Sveučilištu“ al koji odgovara poliglotnom (mlogojezičnom) stroju ove države — umnoženje školah i učiteljah, al ne samo magjarskih — slobodouman zakon o „udruživanju i sastancima“ — živo zauzimanje za komunikaciju — pametno gradjanje željeznica, kanalah i putovah, — reforma pošte i brzjava — podupiranje obrta umnim „zanatlijskim i trgovačkim zakonom“ : — to su sve samo želje, kojih još nijednu izpunili niste.

Vi niste zadovoljili još nemagjarske narode, jer nezadovoljnost „zakon o ravnopravnosti narodnostih“, koji nimalo ne odgovara nazivu svom, popravijo nije.

Vi niste izmireni sa trojednom kraljevinom, u kojoj ste održavali protiv volje narodnje sa svom silom, kraj svih zloupotribljenjah koje je činio, čovika, kao što je baron Rauch! Vi sa svim dopuštenim, a vele i sa nedopuštenim sridstvima hoćete da održite mejdan pri pridstojećim izborima, te da održite pogodbu sa Hrvatskom, protiv koje su, možemo slobodno reći, svi iskreni

rodoljubi zemlje te. Vi naposlitku hoćete da „razvojačite“ vojničku granicu, ne saslušavši sinove krvave krajine.“

Zato i opet velimo : „Caveant Consules...!“ Požurite — se dok još kasno nije, jer — čeljust otvorena, da i vas i nas proguta!!

U Subatici.

Un vieux „Bunjevac.“

DOMAĆI POSLOVI.

KAKVI DA BUDE U BAČKOJ NADŽUPAN?

Na ovo veliko i vrlo čakljikavo pitanje, u prvi mah rekli bi: da je teško odgovoriti! no kad stvar dublje posmotrimo, dolazimo do uvirenja da se daje lako odgovoriti, sa ričima : da bude onaj u kojeg i vlada i narod povirenja ima.

Zaman će tražiti i visoka vlada na stolicu nadžupansku, koji samo vladino povirenje uživaju i bez uslovno njoj se pokoravaju — a od naroda odtudjeni stoju; ti niti pozivu visokog mista — stana — svoga, niti domovini, niti narodu, niti ikojoj životnoj stvari kako valja poslužiti mogu; takvi ljudi kadri su mlogo više zla no dobra učiniti, a di nema dobra, tamo ne može biti ni napridka, ni božija blagosova!

Kako dakle valja u ovoj obilježenoj stvari visoka vlada da postupa? Triba prija svega, da sve one ljude, koji su narodno povirenje proigrali, iz kombinacije (računa) za nadžupana izostavi; a one svoje ljude koji ako i ne uživaju svo povirenje naroda, ono bar stoju blizu ovoga, da bi kadri bili vladu sa narodom izmiriti i cio poso bez priprike voditi, jer samo na taj način daju se obći javni poslovi vršiti, a drukčije nikako.

Da bi pak vlada upoznati mogla, koji su to ljudi, koji su narodno povirenje proigrali, a koji to što bliže naroda stoju?

Evo načina.

Triba malo javno mišljenje putem tiska saslušati, triba vladu saći se medju puk, jezgru naroda; te kako je nepoznat naš gospodin ministar unutarnjih dila — poslova — u našim krajevima, a očitovao je i sam da je vrlo rad sve krajeve naše mile domovine positi i upoznati pa kako njemu u dio pada izimenovanje nadžupana izvršiti, a evo kako doznajemo danas na pragu tih izimenovanja stojimo : to bi pravedno zahtivati mogli, da nas isti g. ministar pohodi i da vidi da Bunjevac pravi još živi, da je junak!

Po tome kad bi g. ministar vidio i kada bi se osviđio, kako i gdi u ovim krajevima Bunjevci i Srbi žive, to smo uvireni da bi on onda svakome svoje učinio i koje je misto za koga podilijo, a ne bi nam se naturivali onakvi kandidati na stolicu nadžupana, koji ni iz daleka ne osičaju, ne govore, ne misle kao što jezgra naroda — pučanstvo — osića, govori i misli, a ovde možemo u istinu biti virni tumači svekolikog bunjevačkog naroda kad kažemo : da naš puk ozbiljno i svojski želi da mu se za poglavara postavi svoj rodjeni sin, koji će otvoreno i iskreno služiti i vladi i narodu.

Bunjevački puk vrlo je lojalan (viran i odan) prema svojoj zakonitoj vladi, ali je došao do uvirenja : da obratno i vlada triba i mora u granicama zakonitosti i

pravičnosti ustupke činiti njemu, kao što i drugim plemenima čini, jer to je vreme već prošlo, di je Bunjevac samo radijo, nad njime drugi gospodarijo, a na talu nikad nije bijo. Sad je vreme da se i nama Bunjevcima vrati što smo zavridili. A to držimo da je mali zahtiv, kad istemo da se u Subatici i Somboru pravi Bunjevac za nadžupana postavi, čovik od plemena i krvi bunjevačke, čistoga karaktera — osobitosti — i koji naš jezik podpuno razumi.

Ta je želja k našem srcu i prionila i glede Bačke županije, jel u istoj množe je puka, koji jedino našim jezikom umi svoje želje, prošnje ili tužbe izraziti, a u naše doba tolmačem se poslužuje jedino Turčin. Ako pak vladi taka osoba nebi godila, a ono barem da nam za varmegjskog nadžupana takog muža dade, koga um i srce nije pridsudom zaslipljeno, pak će u okviru ravnopravnosti svakog porikla ublaženje jednako smatrati i to promicati — po sili one velike oblasti, koja će mu se u novom ustrojstvu u ruke položiti.

Ovo smo držali za dužnost našu napisati, da bi time pozornost vlade na želju puka našeg obratili, pošto znamo da je ovo najpraviji i najbolji put kojim se želja jednoga naroda izražava — a tiska je virni posrednik između vlade i naroda, koja zblizava obadvoje da se razumu, pa po tome stvari obće udešavaju kako je najbolje za zemlju i narode koji u ovoj žive.

Ako vlada i pored ovoga svega krivnju u uvoj stvari našem narodu bude učinila, to ćemo mi prid Bogom i svitom biti opravdani da smo našoj journalističkoj — novinarskoj — dužnosti po slabim svojim silama trudili se odgovoriti, a vreme i prilika neka pravedno sudi onome koji ovom prilikom dobro nije htio. *

TURČIN U BOSNI.

PIŠE — IKT — BOŠNJAK.

β) SUD PRIGODOM PARNICAH.

Da je samo kakvu evropejcu prisustvovat na sudu turskom kad se riešava kakva parnica, divio bi se taktiki živane mašte orientalske. Na čelu suda sjedi kajmakan, oli drugi činovnik po razlici mjesta, a do njega kadija — Sudac — imajuć kanunamu — državni zakonik — pokraj sebe. Još se tude, kako je već napried spomenuto, nalaze velikaši turci, a medju njima pogdikoji hristjanin. Evo stupe dvojica hrišćanah na sud, da im rieše raspru glede koje se nemogaše poravnat medju sobom. Kadija izpitao stvar potanko, rekne im : ajdete kući sinci moji, sad nemože o vašoj stvari biti razgovora porad nadležnih drugih poslova. Tako im se dogodi do tri ili četiriput, a nekad priko cile godine da raspra stoji zamršena s jednakim odbijanjem.

A koji su to poslovi? Drugi ne nego namina da obadvojicu oglobe; buduć jedna stranka hoće dobit proces, a druga istom se nadajuć potajno valja da nose pokoji vrć masla kadiji, a drugim pogdikoje janje. Te tako se svo dotle proteže nerišena stvar, dok obadvojicu neglobe do gole duše. Najposli nehtijuć nijednoj stranci prisudit, odpreme ih na višu vlast, gdi im valja postupat kao i sprvimi: a naposljedku nadvlada onaj, pa ma i nelmo pravo, koji je bio u stanju više podmazati.

U slučaju da parničari ne znaju za njihovu svrhu odgadjanja, te ode koji od njih privatno i zamoli, da mu kadija dovrši proces u prilog, tad mu ovi srdito odvrati: ja neznam ili si budala, ili ti je sakata desna ruka! Te

tako uvideć što hoće, valja mu uzajmat ako neima u sebe čim bi zadovoljio kadiji.

Čujte anekdotu njihova ponašanja. Dogodi se jednom raspra medju kovačom koji se izključivo tim zanatom bavio, i nekim poljodielcom dosta imućnim. Prvi da dobije stvar u procesu neimav što drugo odniet kadiji, skuje bradvu i odnese mu. Ovi mu obeća da on mora dobit dok stvar u pretres na urečeno vreme dodje; a drugi nebud lin odtiera kravu istomu za svoje opet osiguranje. Što će sad biti? S vremenom ta raspra opet dodje do suda. Tud se priganjaju medju se parničari, a kadija šuti; tad će kovač: što šutiš efendum kadija, — zašto neosiečeš najedanput kao bradvom? kadija se posmihnuo odvrati mu: ja bi odsieko bradvom ama joj je držalo opoganila krava pak neimam za što uzet.

Narod bi nekako i tomu doskočio, samo da mu se sridstva neuzkraćuju koja im je sama narav dala, kano izmedju ostalih, što se pogovara da će se uzkratiti najpotrebitija stvar drvarenje.

U svoj Bosni izmedju sto familijah mućno da će čovik naći jednu samo koja se može drvariti iz šume sa zemljišta svoga; ali im sama božja blagodet doskoči toj oškudici po obilnosti državnih šumah. Dapače niki su tim i živili najviše, usjekao koji naramak drvah te u čaršiji prodav. Ali evo tužan glas da je država sve šume prodala nekome francuzu; te će tako više od dvie trećine obiteljih morat kroz kratko vreme sasma iznemoći: ne samo bo da neće imat što prodat da kupi soli i kruha, nego ni istih drvah neimav zašto kupit, u ladnoj sobi brez haljinah morat će obolit od zime i dokončat u nevolji.

Takim prijateljom naroda bosanskoga dobro savjetovat da duboko promisle, da taj atentat kog hoće pokušat na narodu bosanskomu, može užasne posledice izleći po njihove obitelji; osobito u vreme krise istočne, iz koje kako će se Mujo izvuci, o tomu se sada samo nagadja, a u toliko je svatko siguran da neće ostati čitavih ledjah. Dosta za pametare.

(Slidi.)

KUĆNI POSLOVI.

ŠKOLSKI 38. ZAKON OD 1868. GODINE.

Braći koji su me pitali šta naredjuje domaći zakon o jeziku pučkih škola, pridstavljam naslovita zakona dotični izvorni člančić — neka štiju sami da se po svojim očima osvidoče §. 58. Svaki učenik neka se poučava u materirskom jeziku, nakoliko je ovo jedan navadnih jezika u obćini. Radi toga triba: da se u pomišani obćinah namisti takov učitelj, koji je kadar puku dieliti po jezici u obćini navadni. A u pućnih obćinah gdi različitih jezika žitelji gomilato stanuju ako su dostačne obćinske sile, valja da se biraju i raznih jezika podučitelji §. 63. koji se u skupu drugi bavi o višljih pućkih učionah kaže: „glede jezika, ostaje valjanost §. 58.“ — Napokon §. 86. govori o preparandia t. j. zavodih u kojima se učitelji za svoj poziv pripravljaju, tamo gdi opisuje sposobnosti učenika koji se u preparandiu prima naročito želi: da u materirskom jeziku toliko izvrstitost već posiduje, koliku je steći mogao do 4. te gimnasialne, realske ili gradjanske škole, dakle vidno je po svatkog čovika — koji kakvom pridrazsudom nije zaslipljen: da zakon naredjiva da se dica u pućki školah na materirskom jeziku poučavaju, dapače još i to pridpostavlja da se materirski jezik u gimnasialnoj, realnoj i gradjanskoj školi pridaje

kao znanstveni pridmet. Naravno zakon košto pojedinom na volju ostavlja da može onu školu polaziti koja mu sreću godi tako pripada svakoj obćini vlast i moć: da ako bi ona i bunjevačka ili nimačka bila, može za škole svoje jezik magjarski osvojiti, košto je to varoš Subatica učinila, kad je u bunjevačke škole magjarske učitelje i učiteljice ponamišćala, i katoličku bunjevačku dicu židovkinjama da ih uče povirila.

R A Z N E V I S T I.

— Mir medju Francuskoj i Pruskoj je ugovoren i 10-og Svibnja u Frankfurtu potpisan. Pitanje je, hoćel sadašnja francuska vlada, koja je sasvim uzdrmana, teške uslove mira moći obdržati.

— Kako se vidi, uredjenje gradova i varmegja neće dat na se dugo čekati. Ministar unutarnjih poslova ne samo da imenuje nadžupane, već izdao je i naredbu, da se popišu oni, koji najviše poreza plaćaju; jer će odsele polu općinara ovi sačinjavati.

— Magjari i Austrijanci se dogovaraju o Vojničkoj Krajinu, da se u ovu uvede građansko upraviteljstvo. Al na ove zahtive Austrijanci samo pod tim uslovom pristaju, ako će dva okružja pri Austrii ostati.

— Izbori za sabor trojedne kraljevine Dalmatske, Hrvatske i Slavonije stoje prid pragom. Sabor će se 1-og Lipnja otvoriti. Velika je nada, da će većinu na saboru narodnjaci zadobiti.

— Katane će prizvat. Ministarstvo domobranstva u jednom otpisu na peštanski magistrat označuje, da će svi oni katani na vižbanje u oružju biti prizvani, koji su 1867. godine popisani i u službi manje nek dvi godine bili, takodjer i oni, koji su kao 1863—1865. godine uvršćeni sad na privremenom otpustu (urlaubu). I ti koji će se ovoj naredbenici protiviti, četiri nedilje će dulje biti na vižbanju. Iznimki se mogu samo taki nadat, koji su bolesni, ili ih kakva obiteljska okolnost priči; ali to od poziva za 8 dana moraju opravdati.

— Krojački pomoćnici, koji su svoj rad u Pešti zaustavili, već su našli slidbenice u Egri i u Pečuvu. I peštanski pekarski pomoćnici, i oni su svoj rad zaustavili.

— Bodo Horváth, ministar pravosudja, jako je obolio, i pogovara se da je s bog toga ostavku pridao.

— Iz Subatice nam javljaju: da je tamo u prošlu sridu 10 t. m. priživila jedna starka naime Marija Gojkić 101 godinu, koja je prid smrt svoju na nekoliko dana još po komšiluku hodala, a samo pet šest dana u krevetu ležala. Uvik je želila da ju u stakleni mrtvački koli na groblje ne odnesu; te pošto je po stališu majstorskom od ruveta ćurčijskog bila, to su njoj ovi posljednju počast učinili i odnelisu je o sebi do ledenoga groba. Ona je bila dobra kršćanka. Bog joj dao u raju naselja.

— Pruska vlada kani Bismarku u dar velikih usluga, što je on ciloj Nimštini učinio, jednu kneževinu za 2.400.000 talira kupiti. Ritki dokaz, kako se može s perom ne samo proslaviti, nego i kneževine steći.

— Pariška komuna, koja se već više od šest nedilja bori sa zakonitom francuskom vladom, kako nam „P. Ll.“ esapi, još oko 200.000 naoružanih buntovnika broji pod svojom zastavom, medju kojima se nalazi i 15.000 ženskih junakinja.

— Slidbenici bivšeg cara francuskog jako se

uzmnožavaju. Glavno im misto, gdi se dogovaraju, Brüssel.

N O V I J E.

— Od kako se poljubio Rus s Turčinom kao lis i vuk, od ono doba Turčin još nemisrdnije dere jadnu raju. Sad su iz Bosne izselili opet 180 familija u Austro-Ugarsku.

— Prosi pa se glas, da će se carevi, dakle austrijski, nimački i ruski sastati. No to ne običaje bivati bezplodno i to uvik za slobodu pogubno.

TRGOVINA I OBRTNOST.

* Subotica 12. Svibnja (u petak). Vrime ako je malo i poladno, to je opet prijatno — pošto na usive nije od take štetne posljedice bilo kao što su neki ljudi mislili da će prouzročiti. Ako bude ovo hladno vrime od štete, to može ponajviše kukuruzu kvara naneti, ali se nadati u Boga, da će i u tome na dobro izići.

Na voću se po gdi vidi da je zima škodila, a i mladim vinogradima, ali su ponajvećma stradale višnje i to ne bi rekli toliko od zime, koliko više od nike magluštinne, koja je 1 t. m. pala i koju naši ljudi nazivaju „medjanom rosom.“ Pored višanja, stradale su ponajvećma i briskeve, jer su toga roda voćke — mladi kalami — na mlogi misti posušili se. Za vinograde moćemo za jamačno tek posli što kazati — sad stoju u obće reći još dobro.

Rane je bilo na današnjoj pijaci u sridnju ruku dovoženo, no prodja je bila nikakova, slabo se prodavalo i to više za svakidašnju potribu nego za trgovinu. Cine su ove: Žito 4 fr. 50 n. Napolica 3 fr. 20—40 n. Raž 2 fr. 40 n. Ječam 1 fr. 60—80 nov. Kukuruz 2—2 fr. 10 nov. Zob 1 fr. 60—70 n. požunac. Žito 4 fr. 50—60 n. Zob 3 fr. 40 nov. po maži 100 funti novih.

Cinjenik peštanski 13. Svib. Vuna magjarskih (vitorožkih) biraka iz Erdelja 93 f., iz Srbije 70—73 f., iz Rusije 59 f.; s koža strižena 75—76 f., tvorinarski prana 140—150 fr. Jedna nagodba je ugovorena na vunu grofa Zychynog po 148 fr. i 1 dukat. — Svinji 26½—28 n., iz Srbije 27—28½ n., za iznos 29 n. — Mast sa sudom 35½ fr. — Slanina 29½—30½ fr. — Šljive 11 fr., iz Bosne 11½—12 fr.

CINA RANE. Pešta, 13-og Svibnja. Čisto žito Banatsko. 83 fnt. 5 fr. 30—40 nov. 87 fnt. 6 fr. — 6 fr. 10 nov. — Tisansko, Peštansko, Stol.-biogr: 83 fnt. 5 fr. 35—45 n. 87 fnt. 6 fr. 5—15 nov. Bačvansko: 83 fnt. 5 fr. 30—40 nov. 86 fnt. 5 fr. 85—95 nov. — Raž 78—79 fnt. 3 fr. 75—80 n. — Ječam 68—70 fnt. 3 fr. — 3 fr. 50 n. — Zob 43—45 fnt. 3 fr. 92—4 fr. 2 n. Kukuruz, požunac 82 fnt. 2 fr. 90 — 3 fr. 5 nov. Uzimajuć fnt. polag djumr. maže.

Baja, 13-og Svibnj. Čisto Žito: 83 fnt. 5 f. 40 n. Napolica 78 fnt. 3 f. 60 n. — Raž 76 fnt. 3 fr. 20 n. — Ječam 66 fnt. 2 fr. 7 n. — Zob 44 fnt. 2 fr. — Kukuruz 90 fnt. 2 fr. 40 nov., sve po požunac.

Visina vode Dunavske.

Pešta 16-og Svibnja 8' 11" nad 0. Požun 15-og Svibnja 8' 1" nad 0.

Poruke uredništva.

Subatica: * Proglas izostaje. — Novisad: M. Sve je liepo, samo imajte pozor na naš prostor, i prirodu našeg puka. — Daljok: T. Žao nam je al nepristaje uz naš kraj. — Bač: B. Ža čestitku moramo druge okolnosti izčekati zadržte je za vienac vaših pjesama. Iz odziva ulazi ono što je objektivno.

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

BUNJEVAČKI PONOS.

Oh ori ori, bunjevački sine,
Oh ori i ti, šokče pobratime;
Jer majka zemlja puno s' odmorila:
Cilu zimu pod snigom prospala.

Oh al ti ralo lipo blista sija,
Lipše s' brazda za tobom povija;
Još počuj ševu, kako ti popiva,
Nuz njenu pismu ne mož da se drima.

Jarko sunce već se pomolilo,
Plug, volove sjajno obasjalo;
A vitarak, kano u proliće,
Nuz znojavo čelo ti prolitje.

Jošte pisma nuz plug kad se ori,
Kad se za njim bunjevački zbori:
Veseli se i zemlja i trava,
Lipše niče senica zelena.

Dična roda bunjevački sine,
Nedaj da te ova želja mine:
Tečevinu dide i pradide
Da ti tudjin iz ruke otrgne.

Jel tvoj je ponos: zemlja i volovi,
Hitri konji, stado i koševi;
Ta i dida ti je zemlju primetao,
Dičnog tebe sa nje odranijo.

U Futoku.

L. K.

SIJANJE PROJE.

Uvik će istina ostati, što je po latinski rečeno: da riči kretju, al primeri sobom vuku čovika. Ako bi tko htio tvrditi: da običaji što se u odići navadno ričom moda obilježava i u poljodilstvu više puta samovoljno gospoduju, ridko bi se našo čovik koji bi to povirovao; što ipak nepobitnom istinom ostaje. Sad je moda ako je slobodno u poljodilstvu se tako izrazit čisto žito sijati, e pa ljudi na toliko su došli da već i nato zaborave, što je po starom iskustvu doznano: da svaka zemlja ne plodi svašta jednako. Gotovo bez razlike u svako zemljište zrno pšenice bacaju, napolica istom se silom održaje — kod linog gazde, koji ne dospie sime izčistit — ili kod klasanja raz izplivit. Nije što ridko vidit, gdi još i matoru pišćinu siluju, da pšenicu radja — koji se o žetvi tuži nerazložnom gazdi, što mu se čista raz iznevirila, jel ga pšenica prizire, pa se stidi svoju zrnem nakitjenu glavicu pokazat, da se u njegovom krilu sa suncom poljubi.

No tako je kokuruz proju gotovo sasvim iz poljodilskog kola iztiskao. U staro vrime s projom su hranili svinje — i sav pilež; slama je uz sino marvu tako nasladjivala ko ljude salata uz pečenu, a kako se dica radovala proji, najskole ona: koja se bilim kruhom dobro hranila? Istina da kod velikih gazda čeljad baš nisu crno obukli, kad gazde za proju nisu ledine našli, jel kaša najskole ako je gazdarica mast zaštedjivala da može sebi koji grošić naknadit, već i uši im otrla, a vidimo: da ni svinji nisu baš za projom tužili, jel se od kokuruza dobro gojili, a ni guskama ni patkama nije ništa falilo, ako su ih prikropom kokuruznom zavaravali, a pučke tako se s kokuruzom srodile, da se na njegov gled sve šepure: jedini pilići još se oko proje kupili, jel bi im gjenglav grkljan tvrdo kokuruza zrno prodrlo; a

starci koji su u mladosti više mesa nego kruha grisli, vele, da je bolja kaša nego meso barem je ne triba grizti. I tu se pokaziva istina one izreke: da se ditinstvo sastize u naravi sa starošću. Dakle možemo kazat: da su proju jedino pilići i starci u životu zadržali, a navadno je reći: da se ništa tako ko proja neplatja, i koje vidi kad je klas proturala i kano rodni grozd na slami obisila, mora se uvirit: da je proja od svake litine najplodnija; ipak: koje pokušo, mal ako se nije privario jel nije u takoj obilnosti plod njezin na tavan uso, kaki mu se u vlatu ponudjavo. Radi toga ova litina premda je u svoj Europi poznata, najmanje postaje i samo u nuždi sijana: a sirota proja nije kriva, što od nje više želu nego što može izlati, jel da je ona veoma plodna to će se moć svaki ako je prama simena na miru uzme osvidočiti, jel će mu se dokazati: da mu se projno zrno 70—80 stručno u viku povratilo — uvik je lipo ako ti se sa zemljišta od 1200□ 18 požunaca umirilo, dakle već i zato je vridna proja, da se o njoj spomenimo, najskole ove godine, koja se tako pokaziva — da može na mnogi misti postati korisno misto izgubljene pšenice projom zasijavati.

(Slidi.)

Ante Sabely.

MILANA HISTORIČNA PRIPOVIDKA ZA MLADEŽ I ZA RODITELJE.

OD NIKOLE GJORGJEVIĆ VUKIĆEVIĆA.

RASTANAK.

Vika i praska pijanih pljačkaša orila se po cilom zamku. Samo u sobi, gdi smo malo čas okovanoga kneza Branislava i njegovu jedinicu ostavili, bijaše tiho i mračno kao u kakvoj grobnici, u kojoj tinjajutja svitlost gasetjeg se kandila svitli.

Milana uzdane, pogleda na otca, koi je u gvoždje

okovan na svome divanu sidijo, i tužnim glasom progovori: „O! šta ja gledati moram, ruku koja nevinost braniše u tešku okovu, pa još za otačastvo ranjenu desnici kneza vojvode serbskog, oca moga! — Bože blagi! ti jedan čuješ vapaj, ti znaš za uzdisaje moje; ti jedan pomoz i izbavi svake pomotji i obrane lišenog oca mog“. Više nije mogla govoriti, samo s uzdisaji izjavljivaše prveliku tugu svoju.

Otac prisjeće ćutanje i ovako je počeo tišiti i hrabriti: „Budi pri sebi sladko dite moje, i nemoj tako bezmirno tužiti. Da se mi u bedepunom položaju nahodimo, to se neda utajati, ali zato netribe da očajamo, jerbo stradanje ovo Bog vidi, — pokoravajmo se svetoj volji njegovoj, i budnimo njemu blagodarni i onda kad nas on kara. Časove iskušene i sve patnje samo zato šalje na nas blagi naš otac nebeski, da se mi popravimo, i da se naviknemo postojani u dobroditelji ostati. Ja se nadam, da će se i ovaj teški udarac, koji nas tako iznenada postiže, na naše dobro okrenuti. Mi smo u božijoj ruci, bez svete njegove volje nemože ni jedan vlas s glave naše odpasti, i kad zlotvori naši drže da nas najvećma kinje i muče, onda nam tim samim nehotice najvetje dobro učiniti mogu. Meni se čini ljubezna kćeri moja, da sritja moja još nikada na ovako jakom temelju nije položena bila, kao što je sad u ovom bedepunom trenutju. Opre sam se ja mlogo uzdao na zaštitu silnoga cara našeg, na ljubav i virnost bratje moje knezova i vojvoda serbskih; ja mlogo zidah na tvrde stine, na šančeve i na utverdjene kapie zamka mog; a sad kad me sve ovo sačuvati, kad mi nitko pomoći nemože, pridajem se ja svim srcem i svom dušom u milost Božiju. On je sad sva moja obrana i približište; on je najtvrdji grad moj.“

„Mi se moramo rastati ljubezno dite moje“ — posli kratkog odmora produži knez prigrliv Milanu s livom rukom, jer mu okov ranu na desnici tako povridio, da ju nemogaše poditji.

„Oče moj! negovori o rastanku — poviče uplašena Milana i padne mu oko vrata, — nema toga, koji bi me od tebe rastaviti mogao; s tobom u mračnu tavniciu, s tobom i samoj smrti na susret ide Milana tvoja!“

„Nije tako dite moje, — spokojnim glasom odgovori otac, — Strašimir neće dopustiti da ti sa mnom ideš, zato još jedanput kažem: mi se rastati moramo. Ali čuj kćeri moja, i poslušaj riči oca tvog: Ti ovdi nikoga nemaš, ko bi na tebe pazio, i za tebe se starao; zato ostavi ovo misto, da ne bi u domu praotaca svojih bedno, a možda i bezčestno mladost svoju provoditi morala.“

„Zamak ovaj i sve što je u njemu, nije više naše. Ti si od kneževske kćeri postala najedanput ubogo siroče. Ali nimalo ne tuži, što ostavljaš sjajne dvore očine, i što si izgubila sav adidjar i svu radjevinu matere svoje. Vrimena dobra ne zaslužuje, da za gubitkom njihovim jako tužimo i da se s toga u očajanije pridajemo. Ta mi upravo i nemožemo reći da su dobra ta sasvim naša i bila. Eto vidiš, kako smo ih sada brzo za tiliji časak izgubili. Pa sve da smo sabrano blago naše do smrti uživali, za cilo ga nebi sa sobom na drugi svit poneti mogli. Veće blago, draga moja Milana, tribe da mi ovde za života sebi pribavljamo, blago, koje će i posli smrti naše biti; blago prama kome zlato, biser i drago kameenje ništa nije: a to blago jesu vrline srca i duše. Ti si ovo najdragocinjje blago s majčinim mlikom posisala, ti si ga od svoje dobre majke u punoj miri naslidila. Sa-

čuvaj blago to, pa ćeš i u najvetjem siromaštvu bogata, i u najljutjoj nevolji sritjna biti.“

„Kad se iz ovih zidina oslobodiš, potraži moga virnoga Marka, za kog sam ti sinoć pripovidao. On i njegova Smiljana primitje te dragovoljno i starat će se za te. Kod njih ćeš ti u tajnosti moći pribivati sve dotle, dokle Marko moim dobrim prijateljima za tebe ne javi, a valjada će se od mlogih jedan naći, koji će tebe kao svoju kćer primiti i za tvoju budućnost postarati se. Al sve ako uzmoreš i vascili život tvoj u pustinji Markovoj provesti, opet zato ni malo nemoj tužiti. Ti ćeš se skorigim uviriti, da čovik u niskoj kolibici isto tako sritjan i još srićniji može biti negol u najvelikoljipnini dvorovima.“

„Nestidi se od poljskih poslova. Žuljevi na rukama prilježnoga radina zaslužuju veće počitanije, nego drago kamenje na rukama bogatog linčine. Ti ćeš tek odsada blagosiljati svoju pokojnu mater, koja te je dobro vospitala i trudoljubivosti navikavala a od onih obustavljala, u kojima mnoge matere žensku dicu svoju uče da svu sriću u sujetnom kićenju, u zabavama i bezposlicam traže.“

„U početku svakoga posla moli se Bogu. Poslom i radinošću nabavljamo mi sebi ranu za užitak i obdržavanje tila našeg, a topla molitva rahni dušu našu kruhom nebeskim. Bože pomoz! veli svaki pravi kršćanin, kad srp u ruke uzima; Bože pomoz! veli čestita kršćanka kad god prešljicu za pojas zadiva, il za razboj sida. I ko tako misli, kao što te riči izgovara, i posao svoj odpravlja s tvrdim uvirenjem da će ga Bog blagosloviti i pomoći, tome će srp, prešljica i razboj zlato doneti.“

„Pri svega kćeri moja hrani nevinost svoju. Ti ostaješ sad bez oca i majke, bez staratelja i hraniteljke tvoje. Budi dakle sama sebi Andjeo, branitelj. Znaj da su prid Bogom sve namire i sve tajne naše odkrivene; znaj, da za sačuvati nevinost svoju, nije dosta samo zlo izbigavati, nego nije slobodno ni zlo pomisliti.“

„Moli se za mene Bogu; on jedan može bedu našu na dobro okrenti; on će to za cilo i učiniti, ako bude njegova sveta volja i ako smo mi dostojni njegove milosti. Za mene se ne brini, Bog je svagda sa mnom; jer nema tih brava, koje bi kadre bili njemu put priprićiti. On je svagdi i na svakom mistu, samo ne u srcu zločinaca. Zato se s punom nadeždom osloni na njegovu milost; on nas jamačno ostaviti neće niti će dopustiti da pravda i nevinost strada, a zloba i pakost konačnu pobedu od-drži.“

„Ja se nadam u gospodina Boga, da će on mene još za ovoga života iz sužanstva izbaviti. Ali sve ako ja do smrti u tavnici ostanem, i ako sudjeno bude da ovde na zemlji tvoga lica na javi više nevidim, to ostavi mi bar tu utihu, da u nevolji mojoj pomisliti mogu: Milana moja nije zaboravila savete oca svog; ona ide po stopama svoje pokojne matere, ona je dostojna svojih roditelja i svojih pračidova. Pa kad onda u usamljenoj tavnici poslidnji čas života moga kucne, i nikoga nebude tamo, koji bi poslidnji uzdisaj moj čuo, koji bi mi s ljubavi oči zatvorijo; to ću ipak s tom utihom na istinu otići, da ostavljam posli sebe ovdi na zemlji kćer s kojom ću se na nebu opet viditi.“

„Poslidnje riči tvoje matere, Bog da joj duši prosti, sad ti opet ponavljam. One će biti i moje poslidnje riči, ako da Bog te mi na smrti budeš: Budi pobožna, dobroditeljna, nevina, i trudoljubiva. (Slidi.)“